

FOTO: Stefan Schröder

Sivilt rosignal et lydkunstprosjekt på Fredrikstad Festning

Kunstneren har spurt folk i Gamlebyen hvilke lokallyder de liker og misliker. Deretter har hun gjort lydopptak i området og komponert et lydbilde som signaliserer ro. *Sivilt rosignal* spilles av jevnlig og blander seg med bylydene som allerede fins – uten å overdøve dem.

En inspirasjon til verket er tradisjonen med at man på noen militære områder hver kveld signaliserer med hornblåsere at soldatene skal ta kvelden. I *Sivilt rosignal* brukes ikke blåseinstrumenter, og det avspilles tidligere på dagen. Med sin lydmesseige utforming gir det en oppfordring til hvile og rekreasjon.

At et kunstverk er en intervensjon betyr at det opptrer på et sted hvor man ikke forventer å finne det og at det er oppsøkende eller trenger seg på. *Sivilt rosignal* er en intervensjon fordi det avspilles for folk mens de i utgangspunktet holder på med noe helt annet enn å forholde seg til kunst.

Sivilt rosignal er stedsspesifikt fordi det er utviklet i dialog med stedet, lydene er hentet fra området og kunstneren har benyttet seg av feltundersøkelser. Slike undersøkelser er et kraftig verktøy som gir kunstneren mye lokalkunnskap og kan engasjere lokale krefter i prosessen.

Lydkunst

Hørbar kunst, verk som har lyd som bærende element. Lyden kan være elektronisk eller akustisk, rå eller manipulert, ferdig innspilt eller skapt på stedet. Den kan både ha teknisk, dikterisk og musikalsk preg.

Lydkunsten som egen kunstsjanger er omtrent 100 år gammel og kan knyttes til utviklingen av lydteknologi. Skillet mellom lydkunst og eksperimentell musikk er ofte glidende.

Stedsspesifikk kunst

Kunst som er laget for et bestemt sted, og som vil endre eller miste mening dersom verket skulle bli flyttet til et annet sted. Man kan si at omgivelsene blir en del av kunstverket.

Siri Austeen

Siri Austeen har utdanning fra Kunstakademiet i Trondheim og Academy of Fine Arts, Praha. Hun arbeider med lyd og musikk i video, installasjon og performance. Hun bearbeider ofte forholdet mellom lytters erfaring av lyd og lydens dokumentariske informasjon eller abstrakte uttrykk.

Lys- og lydprosjektet

Fire festninger ved Oslofjorden – Akershus, Oscarsborg, Fredrikstad og Fredriksten – har i 2009 fått til sammen seks spesiellagede samtidskunstverk. Noen av landets fremste lys- og lydkunstnere har skapt hvert sitt verk. Disse reflekterer både over stedets historie og samtiden. Prosjektet er en del av Nasjonale Festningsverks satsing «Nytt liv på historisk grunn» og er finansiert av Sparebankstiftelsen DnB NOR.

Fredrikstad Festning

Svenskene brente Sarpsborg i 1567, og byen ble flyttet til Fredrikstad. Byggingen av festningen begynte i 1660. Først var det økonomisk vekst, men så er Fredrikstads historie i 150 år preget av krigsherjinger, bybranner, skattebyrder, liten befolkning og svak økonomi. Foruten å pålegge de fattige byborgerne å huse mange soldater og håndverkere under bygging av festningen, kontrollerte militæret deler av byens handel med omgivelsene.

For å lokke kapital og driftige utlendinger til byen fikk borgerne flere ganger kongelige privilegier slik som handelsmonopoler, løfte om skattefrihet, religionsfrihet og gjeldsasyll, men løftene ble ofte ikke holdt eller tiltakene virket ikke. Først når handelen i forstaden utenfor festningen fra 1800 ble allment tillatt, økte velstanden sakte. På begynnelsen av 1800-tallet utgjorde straffanger 9-14% av befolkningen i festningsområdet, de siste forlot byen i 1848.

Se også: www.verneplaner.no

Aktiviteter

Oppgavene A, C og D kan alle gjøre. B, E og F har økende teknologisk vanskelighetsgrad.

Sjekk oppdatert info: www.nasjonalefestningsverk.no/lysslyd/

Forarbeid

A) Snakk med elevene om deres forhold til lyd. Forsøk å få dem til å begrunne svarene sine. Temaer:

- Hvilke lyder elsker du? Hvilke hater du?
- Hva er lyden av ro for deg? Lyden av stress?
- Hvilke lyder er typiske der du bor? Er det forskjell på sommer og vinter? (Alternative steder: skolen, nærmeste torg, fabrikk, skog, sted du liker.)
- Hvordan er lyden i klasserommet? For mye støy eller passe? Kan det bli bedre? Hvordan?
- Er skolens ringesignal bra? Hvordan kan det bli bedre?

B) Del elevene i grupper. La dem ta opp lyder ut fra valgt tema, slik som steder (skole, torg), aktiviteter (sport, arbeid) eller tider (sommer, vinter). De kan også gjøre forberedende feltundersøkelser, eksempelvis intervju bestemor om lyder som var typiske før og hvilke som er nye. Elevene trenger opptaksutstyr, for eksempel mp3-spillere. Spill av lydene i klassen, minst én fra hver gruppe, og de forteller hvorfor de har valgt akkurat den lyden.

MERK: Hvis oppgave E skal gjøres, må lydopptakeren lagre lyd i et format lydredigeringsprogrammet kan åpne.

Oppgaver i Gamlebyen

La elevene lytte seg fram til hvor i byen *Sivilt rosignal* spilles og registrere hvilke lyder det spiller.

Etterarbeid

C) Diskusjonstema: Syns du *Sivilt rosignal* signaliserte ro? Hvilke lyder ville du bruke for å oppfordre til ro?

Del elevene i grupper.

D) Lydfremføring: Bruk deres egne stemmer eller gjenstander dere finner innen en radius på 50 meter til å lage lyder som fremstiller ro. (Eller tenk ut eget tema sammen.) Eksperimenter sammen for å få det riktige lyduttrykket, og fremfør det så for klassen.

For oppgavene E og F trengs et lydredigeringsprogram. Ved behov installer gratisprogrammet Audacity: <http://audacity.sf.net>, det virker på PC, MAC og Linux.

E) Lydsignal: Rediger de beste opptakene fra B. Sett dem sammen til en lydmontasje. Hvis du manipulerer lydene eller legger til musikkelementer, kan resultatet bli mindre dokumentarisk og mer abstrakt eller stemningsskapende. Er du fornøyd med montasjen kan du for eksempel legge den ut på skolens web-side eller lage lobbykampanje for den som skolens nye ringesignal.

F) Installasjon: Lag et opplegg for avspilling av lydsignal et sted på skolen i storefri, for eksempel over høyttaleranlegg. Eller lag en lydskulptur på sløyden, gi den en visuell form som fremhever lyden, for eksempel ved motsetninger – tung lyd fra noe som ser lett og luftig ut.

REFERANSE TIL LÆREPLANEN

Kunst og håndverk

Formål: «Estetisk kompetanse er en kilde til utvikling på flere nivåer, fra personlig vekst, via innflytelse på ens egne omgivelser til kreativ nyttenkning i et større samfunnsperspektiv.»

Hovedområder, arkitektur: «Kunnskap om hvordan bygningskulturen, inne- og uterom, kan påvirke vår hverdag.»

Musikk

Formål: «Utvikling av musikalske ferdigheter og refleksjon om musikk til sammen danner grunnlag for musikkopplevelsen – forstått både som estetisk opplevelse og eksistensiell erfaring.»

Kompetansemål, komponere, 7. årstrinn: «Komponere og gjøre lydopptak ved hjelp av digitale verktøy.»

Kompetansemål, musisere, 10. årstrinn: «Velge uttrykk og formidlingsform i egen musisering og grunnleggende valg.»

Komponere, 10. årstrinn: «Bruke digitalt opptaksutstyr og musikkprogram til å manipulere lyd og sette sammen egne komposisjoner.»